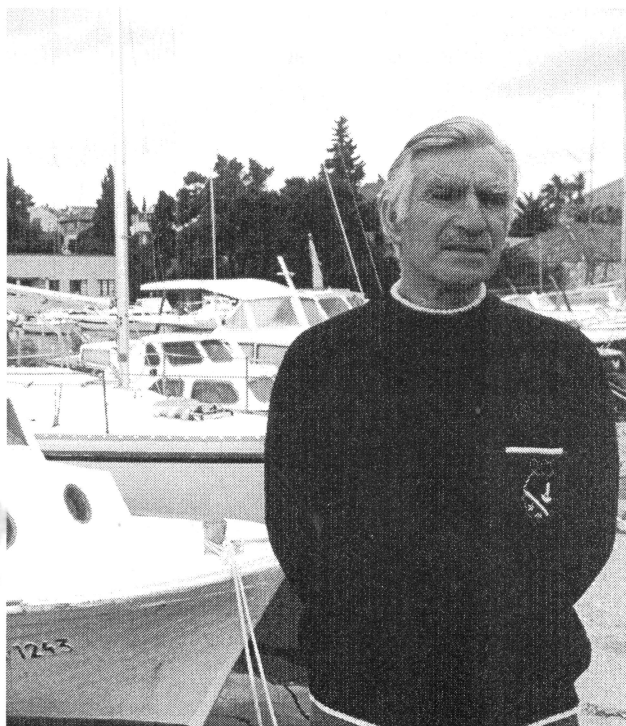

ZLATNI JUBILEJ ANDRA KNEŽEVIĆA

GOLDEN JUBILEE OF ANDRO KNEŽEVIĆ

UDK 82-94]:797.14.75

Slika 1. Andro Knežević u svom ambijentu
Figure 1. Andro Knežević in his ambience

Kad sam nazad 10 godina u ovom istom časopisu, pod naslovom "Četrdeset godina pod regatnim jedrima", pisao o 40 godina aktivnog regatnog jedrenja, taj sam osvrt završio ovim riječima: "Dobar vjetar, uz malo sreće na regatnom brodu i Androvo znanje bit će dovoljno za nove pobjede. Na to smo naučeni i to dalje očekujemo od ovog najstarijeg aktivnog vrhunskog športaša našeg grada". A što sad napisati u 1997. g. kad se napunilo punih 50 godina Androvog regatavanja pod bijelim jedrima? Jednostavno: mirakul, nevjerovatno, a ipak istinito!

Tu među nama, u svom i našem jedriličarskom "Orsanu", svakodnevno ga srećemo ko dragog čovjeka u kojem još gori strast za regatavanjem, stiskanjem timuna i natezanjem škota. Na brončanom

licu neka je bora više, na glavi neka sijeda je više, a uši slabije čuju, ali živost i slikovitost u priči o nekoj od mnoštva dogodovština sa svih regatnih polja u svih ovih 50 godina, lako se evocira iz njegovog pamćenja i prebogatog iskustva.

Jedan radni vijek zdravog muškarca iznosi 40 godina. Znači da i zakon nakon tog vremena prizna čovjeku da je svoje najbolje vrijeme dao i da može ići u zasluženu mirovinu. Da, i Andro je dočeko tu mirovinu, ali jedriličarsku ne. Pedeset godina već službeno regata. Počeo je 1948. na prvoj državnoj regati poslije Drugog svjetskog rata i od tada neprekidno jedri do danas. Svake, baš svake godine on je jedrio u službenim regatama od klupskih do državnih, međunarodnih, a u par navrata i reprezentativnih. Pa ako je u prosjeku bilo, po skromnoj procjeni, bar desetak regata godišnje, onda je Andro do danas izjedrio više od 500 regata. Kad kažem "do danas" to ne znači da je s ovom godinom završio, jer ih može bit još u godinama koje dolaze. Pred 10 godina sam zapisao: "lako on najavljuje povlačenje, poznavajući Andra, s neizlječivom zaraženosti jedrom i morem, siguran sam da će još dugo jedriti". To se uvjerenje i ovoga puta ponavlja. Istom prigodom je novinar Boro Kamić o njemu napisao: "I zato rastanka nema, ne može se rastati od nečega što život znači i dosadašnja uzburkana raspoloženja samo tako zamijeniti punim mirom kao što na moru poslije oluje nastane bunaca, kao nasukani brod što je islužen izvučen na kraj".

Ne da se taj vedri sedamdesetogodišnjak još u jedriličarsku mirovinu. Najviše uspjehe postigao je s legendarnim Orsanovim krstašem "Bobarom", koja sad stvarno kao isluženi brod trune na Orsanovom navozu. Ali Andro je živ čovjek i još nije ko isluženi brod. Svakodnevno dolazi iz Gruža pješice u klub, a često i ujutro i popodne, jer "Orsan" je njegov drugi dom.

"Jedrenje je poezija kretanja" često Andro citira englesku poslovicu, a ja bih dodao da je on pjesnik jedriličarstva. Jedrenje puno traži, ali zato puno i daje. Treba znati, htjeti i umjeti prkositi vjetru i valu, te u nadmetanju sa suparnicima uživati u pobjedi. Andro se toga zaista nauživao kroz ovih proteklih 50 godina. Počeo je još u đačkim danima, kad je osnovnu jedriličarsku školu kao samouk prolazio na očevom kaiću s majčinim linculom, te tako jedrio niz vjetar po Gruškoj vali. Jedriličarsko sazrijevanje i prve regate stjecao je u J. D. "Orsan" u kojem je bio među nekolicini

*prof. dr. sci. Boris Franušić
Veleučilište u Dubrovniku, Dubrovnik

nom prvih obnovitelja nakon II svjetskog rata. Taj ga je klub toliko vezao da je i svoj čitav radni vijek proveo u njemu. Zato ga on i danas toliko voli i zahvalan mu je što se preko kluba vinuo do vrhunskih jedriličarskih rezultata. Zahvalan je i svim posadama s kojima je jedrio, jer bez njih on ne bi ni mogao postati legenda dubrovačkog i hrvatskog jedriličarstva.

S "Bobarom" je Andro jedrio 27 godina, pa će reći da je na njoj stekao jedriličarski fakultet. Mi, njegovi prijatelji i bivši članovi njegovih posada, zovemo ga "doktorom jedriličarstva", jer nije on samo u jedrenju došao do analogne fakultetske diplome, već je kroz ovolike godine jedrenja ispisao svoju doktorsku disertaciju pod jedrom neizbrojnim brazdama po Jadranu, a poneku i na inozemnim regatnim poljima. Nakon nestanka "Bobare", prodaje "Argosy-a" (kojeg je dobrim dijelom svojim rukama izgradio) i dugog preuređenja "Lorka", Andro je osto kapetan bez broda. To ga nije spriječilo da jedri kao gost regata u posadi privatnih brodova iz "Orsana". Tako je u prvom državnom prvenstvu krstaša u suverenoj Hrvatskoj 1992. godine bio u posadi krstaša "Južni vjeter" svog prijatelja i dugogodišnjeg člana njegovih posada - Jadrana Gamulina.

Dugo bi nas odveo broj nabiranja njegovih pobjeda. Pehari, koji su preko njegovih ruku doneseni u klupski dom, govore o bogatim i plodnim godinama Androvog regatavanja. Zato ću ovdje nabrojiti samo regate koje je u ovoj jubilarnoj i zlatnoj-pedesetoj godini svoga regatavanja odjedrio. U kolovozu je sudionik međunarodne Južno-Jadranske regate; u rujnu na Regati Hrvatskih mornara; u listopadu na našoj najstarijoj Mrduljskoj regati, te u istom mjesecu na Viškoj regati. Sve ove regate Andro je bio u posadi kao "savjetnik" Goranu Žugoviću na njegovom krstašu "Ragusa" (Elan 31). S njime je izregato i mnoge klupske regate u tijeku sezone. Na najmasovnijoj europskoj međunarodnoj regati krstaša "Barcolana", održanoj 12. listopada pred Trstom, Andro je bio za timunom broda dužine 14,5 metara. To mu je omogućio sponzor g. Mario Knego, kome je on zahvalan da se tako i on našao u društvu 1483 broda.

Bilo je normalno očekivati da će mu i matični klub, u povodu ovog rijetko vrijednog jubileja, organizirati neku festu. Zbog zauzetosti predsjednika, koji je u međuvremenu postao gradonačelnikom, vjerojatno neme ni drugih snaga ni sposobnosti da se tako nešto organizira. On je to sigurno zaslužio, pogotovo jer je to želio proslaviti skromno, za timunom jedne regate na klupskom brodu. Međutim, došle su nove generacije, koje očito nemaju razumijevanja za tradiciju i ne spoznaju koju su prigodu propustili da uz ovako jednu vrijednu obljetnicu izvrše najbolju propagandu za ovaj

lijepi pomorski šport u ovom našem uvijek pomorskom gradu. Takvu jedinsvenu manifestaciju zabilježili bi i svi mediji šire od Dubrovnika. Danas se živi za dobru i pravu informaciju, a zadnjih godina nezapažen "Orsan" propustit će prigodu da mu se preko svoga najpoznatijega i najtrofejnijega jedriličara bar spomene ime. Je li posrijedi nerazumijevanje generacija? Podsjeća me to na jedan davni događaj koji sam u Androvoj posadi doživio. Pred start jedne Splitske regate došao je svojim "Malim brodićem" legenda splitskog jedriličarstva ing. Žarko Dešković i strpljivo čekao hoće li mu se pojaviti koji član posade koji mu je obećao dolazak. Nije došao nitko i jedan se starčić rezignirano vratio s brodom u lučicu. Tada sam u šali rekao Andru da ovo i njega čeka. Događa li se to stvarno danas Andru? Ne vjerujem, jer Andro nikoga ne čeka niti se ikome nameće. On je skroman čovjek koji i svoj jubilej ne glorificira, kako se *uža rijet*, na velika zvona. Andro je još pun želja i izazova kojima se sposoban uspješno nositi. On još ne želi u jedriličarsku mirovinu jer osjeća da zna i može pomoći, kao što je u svom radnom vijeku osposobio mnoge generacije dubrovačkih jedriličara. To je čovjek koji je predvodio i nautički turizam u našem gradu, bio najbolji modelar, prvi športaš Dubrovnika 1966. i 1969. godine, a preko 20 godina i član Presjedništva Jedriličarskog saveza Hrvatske, od kojeg je 1996. g. dobio Povelju (jedini Dubrovčanin do sada). Prošle godine dobio je Povelju Narodne tehnike Hrvatske, priznanje koje se dodjeljuje rijetkim pojedincima za izuzetne rezultate. Zar sve to treba prešutjeti?

Kad to na žalost nisu znali prepoznati u njegovom klubu, sjetili su se drugi. Naime, na ovogodišnjoj Viškoj regati bio je ugodno iznenađen kad su mu njegov prijatelj i športski suparnik g. Branko Širola, kapetan svog trofejnog broda "Nemir", i njegova posada poklonili prigodne darove za njegov zlatni jubilej.

S ovim podsjećanjem i bilježenjem ove rijetke obljetnice, želio sam Andru čestitati ispred svih njegovih posada, starijih Orsanaša i prijatelja s kojima još zna zaigrati malog nogometa. Bravo Andro! Uz naše čestitke želimo da mu se ispune želje, da pod jedrima ostane sve dok može. On će svojim karakterističnim oštrim okom pod gustim obrvama i snježnim brkom uvijek biti rado viđen u lučici Orsana ili na nekoj regati. Svugdje će susrest svoje prijatelje, čiji broj nije mali, jer je i vrijeme stjecanja prijatelja bilo dugo: sedamdeset godina života i pedeset godina regatnog jedrenja. Zaista, za svaku pohvalu i divljenje.

Ipak je pokrenut prijedlog nekolicine starijih jedriličara i nekih s kojim i danas jedri, da se Andra predloži za životnu nagradu grada Dubrovnika, pa se za nadati da će mu gradski oci dodijeliti zaslužno priznanje i tako okruniti ovu zlatnu obljetnicu.

Rukopis primljen: 27.11.1997.

PLOVIDBA JEDNE OD STARIH GENERACIJA "HAJDUKA" PREKO OLUJNOG ATLANTIKA

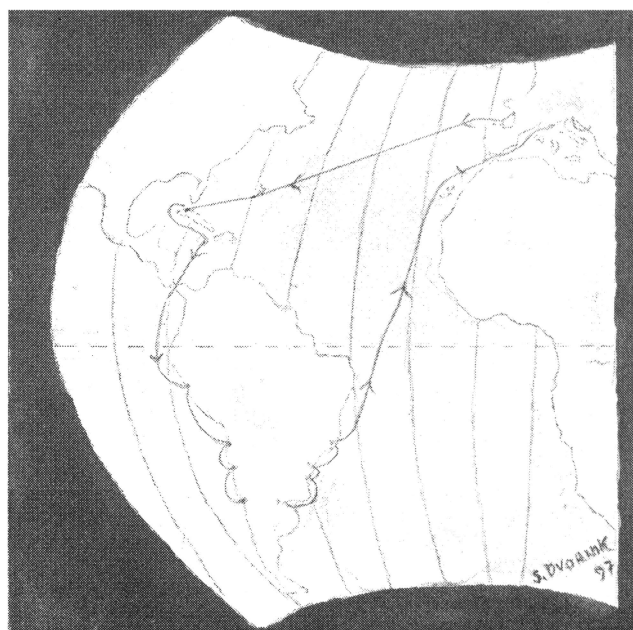
SEA VOYAGE OF ONE OF THE OLD "HAJDUK" GENERATIONS ACROSS THE STORMY ATLANTIC

UDK 82-999:796.071:796.332"1931"

Slika 1. Momčad "Hajduka" na terenu Južne Amerike

Figure 1. "Hajduk" team in South America

Slika 2. Ruta putovanja "Hajduka" na turneji po Južnoj Americi

Figure 2. "Hajduk" voyage route on tour in South America

Već u prvim godinama svojega postojanja, nogometni klub "Hajduk" brojnim gostovanjima prenio je ime svoje i svojega grada po Europi, Malti i Africi, a turnejom po Južnoj Americi, tada zemlji najboljeg nogometa, i u najudaljeniji svijet.

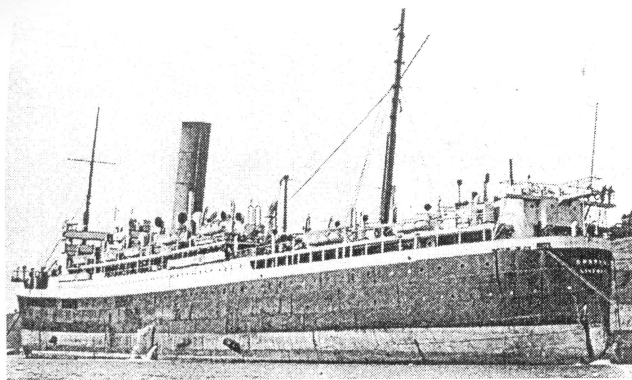
Tko je imao prilike višekratno ploviti svjetskim morima i pristajati u velike trgovačke luke, mogao je zapaziti napisano ime "Hajduk", kao npr. na jednom vezu u Mobile-u, igralištu Seaman's kluba u Houstonu, na dizalici u luci Savona, u Melbourne-u i u drugim mjestima diljem svijeta.

Nije svrha niti potreba na ovome mjestu veličati ime "Hajduka" čija nam je aktivnost dobro poznata kroz 86 godina njegova postojanja, već je namjera ovog napisa, sažeto, ali što vjernije i plastičnije prikazati ondašnje oceanske plovidbe, kada se Hajdukova momčad prije 66 godina našla u vrtlogu dalekog, otvorenog i nemirnog mora.

Stariji se još jedva sjećaju, a mladim i najmlađim generacijama nije poznato da je ovaj klub u siječnju davne 1931. godine preplovio Atlantski ocean, otišavši na četveromjesečnu turneju po Južnoj Americi.

Na ovome velikom putovanju igrači su prešli 17.000 morskih milja, preko dva ocenana i nekoliko mora, proputovali tri kontinenta, devetnaest država i tridesetčetiri velika grada, što je u ono vrijeme bio pravi podvig ravan pustolovini.

* prim. dr. Slavomir Dvornik, spec. za ginekologiju i porodništvo
Hektorovićeve 8, Split

Slika 3. / Figure 3. "Oropesa"

Bila je sredina siječnja te daleke godine kada su vlakom doputovali u francusku luku La Rochelle-Pallice na Atlantskoj obali, gdje je bio planiran ukrcaj na brod za plovidbu prema dalekoj Južnoj Americi.

U luci ih je zateklo strašno nevrijeme i jak vjetar s velikim valovima, koji su udarali nemilice i odbijani se od obale, što je kod nekih igrača izazvalo neraspoloženje i strah od prijelaza preko oceana. A kada im se ovome strahu pridružio osjećaj nostalgije za rodnim Splitom, htjeli su odustati od daljnje plovidbe i vratiti se kući. Ipak, nagovorom i sugestijom onih malo hrabrijih, ekipa se manjim brodom prebacila na britanski tansatlantik "Oropesa", koji je usidren izvan luke očekivao pridošle putnike.

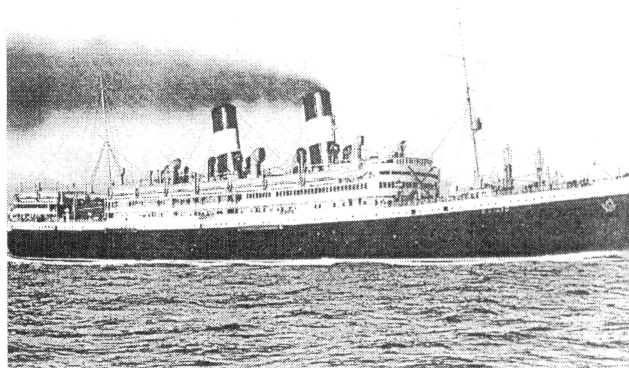
I tako je, uz pozdrav jake brodske sirene, ova smiona ekspedicija od 17 igrača, pojačana gostima Živkovićem, Kraljem, Pavelićem, Lukićem i Sotirovićem, predvođena vođom puta ing Fabjanom Kaliternom, trenerom Lukom Kaliternom, njegovom ženom i menadžerom iseljenikom Markom Marinčevićem, započela svoju plovidbu. Bili su smješteni u kabinama III. klase negdje u potpalublju, prilično neudobno.

Obzirom na zimsko doba, kada je sjeverni Atlantičar skoro redovito uzburkan i jako neugodan, bilo je za očekivati da će momci preživjeti nelagodnu odiseju, na dugoj ruti valovite pučine, a što se ispoljilo već na samom početku "vijača".

Maritimni uvjeti i događaji ove plovidbe nisu bili dovoljno poznati, jer ondašnji listovi i sportske novine pisale su uglavnom o sportskoj i rodoljubnoj strani turneje. Igrači su ono doživljeno na pučini nosili u sebi, a tek prepričavanjem u užim krugovima, izlazilo je na vidjelo kako su podnijeli dugu plovidbu, na trenutke, razbješnjenom oceanu, kako su se ponašali i prilagođivali na valjanje i ostale prilike na brodu.

Prema još dobrom sjećanju legendarnog beka Joza Matošića, koji je tada kao 17-godišnjak bio najmlađi sudionik i rezervni vratar, te odličnog navalnog igrača Ace Živkovića, podaci koje su nedavno na uvjerljiv i plastičan način prenijeli autoru napisa, impresivnu su i zanimljivi, posebno u usporedbi sa današnjim modernijim i znatno povoljnijim uvjetima plovljenja.

Na samom početku putovanja, brod je upao u oluju negostoljubivog i po zlu glasu poznatog Biskajskog zaljeva, pa se rano obistinilo ono što znamo iz mari-

Slika 4. / Figure 3. "Duilio"

timnog iskustva. Naime, ako se naglo upadne u nevrijeme i brod se počne jako ljuljati, naročito bočno, onda se kod osjetljivih putnika, pa i pomoraca, brzo javlja morska bolest i to sa otežanim simptomima, što se, nažalost, dogodilo većini putnika i igrača.

Prvi nalet nevremena trajao je sve do Azora kada se pored otoka vrijeme nešto smirilo. Ali na kratko, jer prošavši otoke, loše vrijeme i jako uzburkano more nastavili su svoje divljanje.

Kada se fortunal razgoropadio svom žestinom, usprkos svojoj veličini, brod se zavaljao poput male brodice ili orahove ljuske. More se igralo velikim brodom, valovi visoki nekoliko metara udarali su svom žestinom, prelijevajući se i pjeneći preko pramca do prve palube. Bilo je trenutaka kada bi se pramac, pa krma naizmjenično dizali iznad površine mora, pa zatim spuštali uz štopot. Ovaj štopot pojačavao bi se i trajao duže, kada bi naišla dva ili tri vala uzastopno.

Zaista stravičan prizor, ali ipak jedna divna slika prirodnog fenomena, kada su se skladno izmjenjivali i upotpunjavali udarajući naleti vodene mase, zavijanje jakog vjetera, te posrtanje i škripanje broda, koji je patio, ali se ipak, iako smanjenom brzinom, čvrsto probijao naprijed u tmurni horizont.

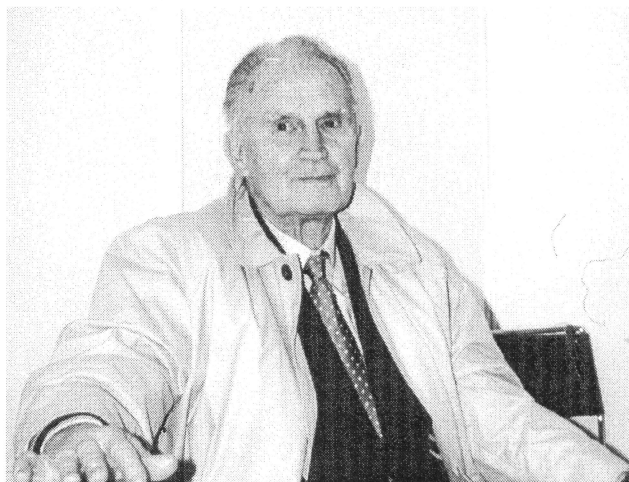
"Nevjerojatno je koliko brod može izdržati", kažu nam pomorci, "a onaj tko ostane živ, ima što pričati".

Nevrijeme i valjanje "Oropese" trajalo je punih deset dana, što se odrazilo loše na tjelesnu kondiciju i raspoloženje mnogih članova turneje. Polovini igrača škodilo je more, pa su nausea i povraćanje mučile jednako one igrača s kopna, kao i domaće "majstore s mora". Kao pravi patnici, najveći dio vremena ležali su nemoćno u svojim kabinama, vapijući za olakšanjem.

Svo ovo vrijeme nisu okusili hrane, već su na usta uzimali samo kekse, naranče i nešto tekućine. Obračali su se za pomoć u brodskoj ambulanti, a pomagali su im zdušno i oni zdraviji i čvršći suigrači, koliko su mogli i znali (Što ipak nije moglo biti toliko djelotvorno kao u današnje vrijeme u ovakvoj neprijatnoj zgodi).

Oni koji su se obiknuli hodati po hodnicima i drugim prostorima ljuljajućeg broda i koji su bili u stanju zalaziti u blagovaonicu, sjećali su se, kako se za vrijeme jela, zbog velikog valjanja i naginganja, prolijevala juha i

Slika 5. i 6. Gospodin Jozo Matošić i gospodin Aco Živković, nekadašnji igrači "Hajduka"
Figure 5. and 6. Mr. Jozo Matošić and Mr. Aco Živković, former "Hajduk" players

ispadala druga hrana iz tanjura; kako su se prevrtale stolice; kako su padale na pod čaše, šalice i ostali pribor, kotrljajući se dalje, sada na jednu, pa na drugu stranu. Slično je bilo i u kabinama, gdje su stvarčice padale sa stalaka i plesale po prostoru, ometajući mirno ležanje u krevetima.

I baš na početku ovako mučne plovidbe, posada je priredila prvu pokusnu uzbunu i vježbu napuštanja broda u pogibelji, a da nije prethodno obavijestila sve putnike. Igrači su se preprašili i nakratko opteretili mišlju da bi se brod mogao potopiti, jer su još bila svježa sjećanja na propast velikoga talijanskog transatlantika "Principessa Mafalda" u južnom Atlantiku i stradanje našeg trgovačkog parobroda "Daksa", koji je potonuo na pragu olujnog Biskaja, kod rta Finisterre sa čitavom posadom. Ove vježbe, kako se sjeća Jozo Matošić, ponavljale su se svakih osam dana, te su se svi morali sakupljati kod brodice za spasavanje za koje su bili raspoređeni. U toj atmosferi uplašenosti Jozo je razmišljao: "A što se ima dogoditi, dogodit će se".

U ovim i sličnim trenucima malodušnosti i opterećenja, obraćali su se Šimi Poduje i držali se uz njega. Često su spominjali onu domaću uzrečicu: "Fali more, a drž' se kraja".

Kada se u području Bahama i Floride more smirilo, a valjanje broda ublažilo i zatim prestalo, raspoloženje je prešlo u veselje, što je učinilo život zabavnim i zanimljivim.

Nije se mnogo čitalo, jer, uostalom, u biblioteci je sve bilo pisano na stranim jezicima. Uz Šimu Poduju, pojedinci su znali prirediti šale i veoma duhovite doskočice, tipične za ondašnji dobroćudni domaći splitski mentalitet.

Među igračima bilo je i dobrih pjevača, pa je pjesma držala i uljepšavala veseli štimung. Aco Živković, koji je na brodu u društvu jedne mlade putnice učio španjolski i koji je volio pjevati, još se i dan danas dobro sjeća kako ga je Jozo Matošić naučio sve splitske pjesme, čak i neke iz "Male Floramy", pa oduševljeno ističe da mu je ova turneja najljepši doživljaj u njegovoj bogatoj nogometnoj karijeri.

I sada, kada je prošlo ono najgore, povela se briga o fizičkoj spremi igrača, a široke brodske palube omogućile su lagani svakodnevni, improvizirani trening, trčanje i tjelesne vježbe, uključujući i igranje loptom, Nužno je bilo poboljšati kondiciju i pojačati tonus mišića, koji su bili oslabljeni uslijed dugotrajne neugodne plovidbe i pomanjkanja uobičajenog hodanja i kretanja kao na kopnu.

Nakon kraćeg zaustavljanja na Bermudima, brod je zaplovio prema Kubi i Jamajki, gdje je u luci Kingston iskrcao engleskog princa Eduarda i njegovu pratnju.

Ovaj prekid plovidbe trajao je dovoljno dugo da su putnici mogli izaći na kopno i protegnuti noge, a momčad "Hajduka" malo odmorena i oporavljena, iskoristila je priliku i odigrala prvu utakmicu protiv reprezentacije Jamajke, pobijedivši rezultatom 4:0.

Lijepo vrijeme, mirna površina Karipskog mora i toplina, omogućili su ugodno daljnje putovanje. Igrači su nastavili s treningom i vježbanjem, upotpunjavajući ih sada i kupanjem u brodskom bazenu, s punim užitkom u tako ugodnom raspoloženju, približili su se Panamskom kanalu, a na samom ulazu, kako priča Živković, kupili su po jednu malu vrećicu banana, kratkih, najboljih, sa tankom koricom i veoma sočnih. Bili su svi zadivljeni tehničkim dostignućem prolaza kroz kanal, uživali su u prirodnoj ljepoti i zelenilu okoline, pomno slušali i doznali zanimljivosti vezane uz njegovu gradnju i puštanje u pomorski promet 1914. godine.

Kada su izašli z kanala, Tihi ocean im se predstavio dobroćudnije od Atlantika. Uz povoljne uvjete doplovili su sretno dana 11. veljače u luku Callao, gdje su uz doček napustili brod i sišli na čvrsto tlo države Peru.

Raspored odigravanja utakmica vodio ih je dalje. Za vrijeme plovidbe od Callao-a do Tocipille parobrodom "Santa Maria", te od Antofogaste do Valparaisa brodom "Oroya", more je stalno bilo mirno, pa je ova dionica plovidbe za ekspediciju bila pravo uživanje.

Zanimljivim, smionim i donekle zastrašujućim prijelazom automobilima preko Kordiljera, prebacili su se do Buenos-Airesa i nastavili s odigravanjem utakmica.

Nakon gotovo četiri mjeseca, turneja se približila kraju, pa se ekspedicija ukrcala u luci Buenos-Aires na veliki talijanski luksuzni transatlantik "Duilio". Sada je već bilo proljeće, južni Atlantik prilično mirne površine, pa je povratak, suprotno početku putovanja, bio veoma ugodan i lijep.

Parobrod "Duilio" bio je veći i udobniji od "Oropese", putovali su sada u II. klasi preko Montevidea, Santosa, Rio de Janeira i Kanarskih otoka, sve do Genove. U druženju s putnicima, gledajući kino predstave i uz večernji ples, dani su brzo prolazili i život na brodu činio se veoma zabavnim.

Kada su prelazili ekvator, zahvaljujući vedrom i sunčanom vremenu, vođa puta je objasnio igračima fenomen sunca u zenitu i izostanak sjene u 12 sati, a uz ovu i druge uobičajene svečanosti na ovoj poziciji, čula se i po koja šaljiva dosjetka.

Posljednju etapu povratka od Trsta do rodnog grada, igrači su prošli našim parobrodom "Kumanovo" (tada Dubrovačke plovidbe). I dok je toga svibanjskog jutra brod pristajao, zasvirale su sirene zatečenih plovila u luci i zazviždale parne lokomotive iz obližnje željezničke stanice. Fešta Svetog Duje, zaštitnika grada, još više je uveličala ovaj veliki i nezaboravni doček mnoštva mladih i starih drevnog Splita.

U današnje vrijeme ove velike razdaljine športaši savladavaju zračnim putem u nekoliko kratkih sati i s

lakoćom, a brodovi za daleka mora su veći, znatno brži i luksuzniji, pa su neuporedivo udobniji od ondašnjih.

Pored hrabrosti i entuzijazma koje su pokazali ondašnji igrači "Hajduka", ova turneja, a to je vrijedno naglasiti, osim uzbudljivog prekooceanskog putovanja za navikle, ima jedan povijesni značaj prvog uspješnog prodora hrvatskog nogometa u najudaljeniji svijet. Od svih onih sudionika kojima je tada pripala ova izuzetna čast, na životu su još samo dvojica igrača, Jozo Matošić i Aco Živković. Osvježavajući ovako njihova sjećanja, najbolji je način da ovu njihovu, nazovimo je "navigaciju" otrgnemo od zaborava, a današnji mladi da se upoznaju s likom ove dvojice nekada izvrsnih i čestitih nogometaša.

Dugujem veliku zahvalnost bivšim igračima g. Jozi Matošiću, umirovljeniku iz Dubrovnika i gospodinu Aci Živkoviću, umirovljeniku iz Zagreba, na vrijednim podacima, koje su mi ljubazno dostavili.

Također zahvaljujem gospodinu Marijanu Žuviću, pomoćniku glavnog urednika Slobodne Dalmacije, na ustupljenim preslikama brodova "Oropesa" i "Duilio".

Isto tako velika hvala prijatelju gospodinu Anti Doriću, umirovljeniku iz Splita za ustupljenu snimku momčadi "Hajduka", sa korica nekadašnje športske brošure "Hajduk u Južnoj Americi".

Rukopis primljen: 2.7.1997.

YORK INTERNATIONAL

PROJEKTIRA, PROIZVODI OPREMU I IZVODI
RADOVE ZA SVE POTREBE HLAĐENJA I
KLIMATIZACIJE U POMORSTVU

*designs, executes and supplies marine refrigerating
equipment for all requirements*

- BRODOVI HLADNJAČE
- MALI I VELIKI RIBARSKI BRODOVI
- RASHLADNI UREĐAJI ZA PROVIJANT
- KLIMA-ORMARI ZA KONTROLNE I ZAJEDNIČKE PROSTORIJE
- CENTRALNA KLIMATIZACIJA
- TURBOKOPRESIONI HLADIONICI VODE ZA KLIMATIZACIJU PUTNIČKIH BRODOVA I TRAJEKATA
- Cargo Refrigeration
- Fish Factory Ship Refrigeration for provision Refrigeration
- Units for provision - Refrigeration
- Self-contained Air-Conditioners for Controlstands and Messes
- Air-Conditioning Refrigeration
- Turbo-Compressor Water Chillers for Passenger Vessel and Ferry-Boat Air-Conditioning

**NAJVEĆA RATNA MORNARICA SVIJETA, GOTOVO 100%
OPREMLJENA JE S YORK-OVIM UREĐAJIMA
ZA HLAĐENJE I KLIMATIZACIJU**

ZA REPUBLIKU HRVATSKU MOŽETE KONTAKTIRATI:

• FRIGOS - Split
Tel/Fax: 021-313-623

Igor Vujović *

ISSN 0469 - 6255
(301-302)

NAIVAC A NAIVE PERSON

UDK 82-4

Johnova kancelarija je bila velika, prostrana, s prozorima umjesto vanjskog zida, s ormarima sa strana, te skupocjenim tepihom na kojem su stajale četiri fotelje i jedan stol. Naravno, stol je bio radni, te je bio zakrčen raznim materijalima i dokumentima. On je sjedio u svojoj fotelji. S druge strane stola su bile preostale fotelje. Sve fotelje su bile kožne. John je bio producent filmova i serija u velikoj kompaniji. Jedna od tih serija je bila vrlo popularna ne samo u SAD-u, nego i svijetu. I za nju su stizale ponude iz svih krajeva svijeta, te čak i od onih koji nikada nisu imali agenta ili menadžera, pa i od onih koji ga nisu kanili imati.

John je imao opasan pogled kojim bi ubijao, kad bi pogledi ubijali. Svatko bi se prepao kad bi ga vidio. Čak i ako nije njegov uposlenik.

"Gospodin Craft" sekretarica će.

"Neka uđe" odgovori John svojim jakim, muškim, dubokim glasom. Taj glas je čuo i Craft, te ga je on toliko zbunio da je bio sav smeten. Možda i preplašen.

Craftu je bilo ponuđeno da sjedne, što je on prihvatio. I dalje mu je bilo neugodno, a strah ga je onemogućavao u normalnom izražavanju. Ipak je bio u uredu velike face u velikoj kompaniji i nije se mogao tek tako opustiti.

"I ti predlažeš da ovaj scenarij jednostavno ukrademo?!"

"Da, gospodine."

"A autorska prava? Što ako nas tuži?"

"Proučio sam sve detalje s pravnim odjelom. Kao prvo, uopće ne bi mogao dokazati da smo mi primili njegovu pošiljku iz Europe. Naime, nije poslao "s povratnicom" ili preporučeno, nego običnom poštom. Tako je rečeno u Zahtjevima za pisanje scenarija (*submission guidelines*) za ovu seriju. Drugo, ako smo primili, u Predgovoru (*Release form*) je pisalo da nas ne može tužiti čak i ako netko iz Kuće napiše nešto sličnog sadržaja. Ja ću ponovo napisati taj scenarij. Naime, jezik kojim je pisan je loš engleski. Tip je, vjerojatno, učio u školi engleski, a nikad nije živio negdje gdje se, zapravo, govori engleski. Po zanimanju je pomorac. Kad napravim te izmjene, one će biti dovoljno velike da nitko više ne može dokazati da je to onaj scenarij koji je on poslao. Uz to, kada će on

saznati da je nešto slično njegovom scenariju snimljeno?! Kod njih se ne emitira naša serija! Svaki sudac će pomisliti da samo želi izvući lovu.

"Zanimljivo, ali koja je tebi korist od toga?"

"Osim uobičajenog honorara? Kao prvo, imao bih prodan prvi scenarij. Do sada sam bio plaćeni čitač. To je naporan posao. I vrlo dosadan posao. S ovim bih počeo graditi svoju biografiju, pa onda ušao u pravi business. Osim toga, sklopili bismo ugovor da svatko tko bude htio koristiti tu ideju mora nama platiti. Naime, ideja nikad nije korištena u Hollywoodu, a mislim ni u ostatku svijeta. Svježa ideja nosi lovu.

"O čemu se radi?"

"Mislite u scenariju?"

"Da."

"O tome da posada našeg zvezdoplova iz serije dopijeva u rat u Bosni zbog djelovanja nekog stranog fenomena. Dio posade završava u srpskom koncentracijskom logoru, a dio izbjegne zarobljavanje, te spaši prvi dio i zajedno se vrate u svoje vrijeme."

"Zar je riječ o putovanju kroz vrijeme?!"

"Zapravo ne, nego je to test jednog superiornog bića. Ali u ugovoru ćemo spomenuti sve mogućnosti. Npr. pravo vremensko putovanje, bazu a ne svemirski brod, mentalno putovanje u prošlost, san, halucinacije itd.

"Da. Tako će svi morati kupovati od nas takvu ideju, a neće svaki film izgledati isto, nego različito." On zastane na tren, te onda zadovoljno kaže:

"Čestitam, odlično si se dosjetio."

"Hvala vam, gospodine."

"Sutra je potpisivanje ugovora u 10.00."

"Neću zakasniti" nasmješi se Craft, te odšeta iz ureda. Bio je sretan, ali je sada morao za sutra napisati scenarij. U biti, samo ga korigirati, te pretipkati na PC-u i isprintati. Na pravom laserskom printeru!

***

Prošlo je pola godine. Craft je bio sav presretan. Ne samo da je zaradio lovu za scenarij, jer ona nije bila krupna, ne samo da je dobio prvi scenarij u svojoj biografiji, nego je zaradio brdo love na ugovoru o prodaji ideje. Svi su htjeli snimiti film sa sličnim sadržajem. Zato su on i Kuća zadovoljno trljali ruke

* Igor Vujović
Vladimira Nazora 49, Ploče

izvršnom zaradom. Uz to je dobio novi posao - novu seriju, te je postao scenarist (što je oduvijek želio).

No danas je bio vidno uznemiren. Obično nije tražio savjete. Ušao je u ured producenta Johna, preskočivši sekretaricu i kucanje.

"Imamo problem. Pravi autor je objavio roman po ideji za koju smo sklopili ugovor. Što ćemo raditi?"

"Tužiti ga, normalno." hladno će John.

"Što možemo dobiti od toga kada je on siromašan?"

"Možemo istjerati stvari na čistac."

"Da je to njegovo?"

"Ne, nego naše! Ako ne može dokazati da je njegovo, onda je naše!" imao je ideju John.

Iako je Craft mislio kako je to prerizično, nije pokušao Johna odgovoriti od ideje, jer je znao da će on postati zakonskim vlasnikom ako uspije na sudu.

A što je bila istina?

Pravi autor je prije 3 godine napisao roman o ratu u Bosni. Radilo se o svemirskom brodu čija je posada zbog nekog nepoznatog fenomena dospjela u rat u Bosni. Dvije i po godine kasnije je poslao scenarij adaptiran za tu seriju na kojoj je Craft bio čitač. Roman nije uspio objaviti u svojoj zemlji zbog ekonomske situacije, a scenarij su mu ukrali! Ali američki izdavači su imali razumijevanja i objavili su englesku verziju romana. Zato su i oni sada bili tuženi od Kuće. Srećom, oni su s Ugovorom s autorom skinuli svu odgovornost sa sebe, tako da Kuća nije mogla zaraditi nešto love! Osobito jer autor nije imao ni kinte, niti je išta posjedovao što bi se moglo prodati, a uz to je bio i strani državljanin. Nije niti mogao platiti kartu da dođe na suđenje.

A pravda?

Što je to? Ne postoji ta riječ u poslovnom svijetu. Ako imaš neku priliku, zgrabi je i iskoristi koliko god možeš. Ta koga je briga za pravdu!

Budući da se pravi autor nije mogao pojaviti na sudu, sud je presudio u korist tužitelja. No to nije bilo dovoljno za Johna i Craffa. Oni su željeli potpuno

uništiti svaku pomisao na to da su ukrali ideju. Išli su još dalje i zatražili sto milijuna dolara za odštetu. A pravi autor bi trebao provesti u zatvoru toliko dugo dok ne plati svojim radom tu svotu. I to fizičkim radom!

Je li to bilo moguće! I je li to moguće danas? Može li čovjek biti takav naivac i vjerovati da mu nitko neće ukrasti ideju, pa čak i cijelo djelo! I na tome još dobro zaraditi. I imati obraza za takvu tužbu. Kakva se zaštita nudi umjetnicima?! Scenaristi su ništa u filmskoj industriji, ali bez njih ne bi bilo filma! Zašto dopuštaju da ih se tako uništava? Oni su prave zvijezde Hollywooda, a ne glumci koji su razmaženi i uzdignuti do heroja!!!

Prošlo je nekoliko dana otkad je Naivac primio odluku suda. Gledao je u svoj rukopis star tri godine, te u sve verzije scenarija do one poslano u Kuću. Da bi se izborio za njih, trebao mu je odvjetnik. Onaj odvjetnik kojeg ne bi preplašila veličina Kuće. Za odvjetnika mu je bio potreban novac, kojeg nije imao. Je li jednostavno i realnije bilo odustati od svega, predati se, zaboraviti - ili ustati i boriti se protiv zla koje postoji u ovom svijetu?!? Je li jednostavnije zapaliti rukopis šibicom - ili ga ponuditi kao dokaz sudu. Za ponudu treba novac, treba novca za žalbu ili novi proces. I uvijek se vraćamo onome početku, kao da se vrtimo u začaranom krugu. Za učiniti bilo što - treba novac! I tko onda može reći da u novcu nije sve!!! Ili je jednostavno u pitanju zadovoljstvo - zadovoljstvo da si stvorio nešto, nešto posve novo, nešto tvoje. Možda je bit u samom procesu stvaranja. Osjeća li se tada umjetnik kao Bog kada je stvarao svijet? Nakon svega, on ipak stvara neki svoj svijet iz priče, romana, pripovjetke, scenarija, kazališnog igrokaza ili nečeg drugog. To je svijet prenesen na papir, svijet u kojem živimo, a on je siv - ne crn i bijel. Je li umjetniku dovoljna zadovoljština, da se njegovo djelo čuje - ili to mora unovčiti?! Ako ne unovči, ne objavi - znači li to da ne vrijedi?! Ili samo da ne nosi profit "poslovnom svijetu"? Ili samo da se nije svidjelo stanovitoj osobi?! I je li to žalosno da se umjetnost mjeri novcem na takav način i zavisi o dobroj volji onih koji nemaju pojma o umjetnosti?!

Rukopis primljen: 27. 03. 1997.

